

KÜLTÜRDİLBİLİM ÇERÇEVESİNDE RUS DİLİNDE “GİBİ” BAĞLACI İLE YAPILAN BENZETMELER VE DEYİMLERİN İNCELENMESİ

Leyla Çiğdem DALKILIÇ*

Öz

Toplulukların yaşamış oldukları olaylar, edinmiş oldukları bilgiler bir milletin kültürünü oluştururken, bu kültürün dil aracılığıyla hayat bulması kültürdilbilim alanı çerçevesinde kültür-dil-insan arasındaki ilişkinin incelenmesini doğurmuştur. Bir nesneye olan farklı bakış insanın dünyaya bakış açısının dildeki yansımaları olan dilsel dünya görüşü kavramı çerçevesinde incelenmektedir. Dilbilim alanında yapılan pek çok bilimsel çalışmada ele alınan dilsel dünya görüşü kavramı her bir dilin dolayısıyla toplumun dünyayı nasıl algılayıp yansıttığını, çevresindeki cisim ve olguların hangi niteliklerini ayırt ettiğini, insanın duygu ve olguları nasıl betimlediğini ele almaktadır. Bu makalede kültürdilbilim çerçevesinde Rus dilinde “как” (gibi) bağlacıyla yapılan benzetmeler ve deyimler Türkçe ile karşılaştırmalı olarak incelenmekte, böylelikle her iki millet arasındaki dış dünya algısı arasındaki fark ve benzerlikler ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Kültürdilbilim, karşılaştırmalı kültürdilbilim, Rusça, Türkçe, benzetmeler, deyimler, dil ve kültür ilişkisi

Abstract

Analysis of Metaphors and Idioms with Conjunction “KAK” (Like) in Russian Language in The Context of Cultural Linguistics

The culture of the society anticipates the combination of information it has acquired and events, which took place during the lifetime. Realization and expression of the culture by means of language has generated the research of the relationship between culture, language and human being in the context of cultural linguistics. A different viewpoint upon an object is studied in this paper in the framework of the linguistic worldview concept, stipulating the reflection of individual's worldview

---

* Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Leyla Çiğdem Dalkılıç, lcdalkilic@ankara.edu.tr

upon a language. The concept of linguistic worldview, which has been discussed in many scientific researches, studies such components, as perception and reflection of the world by the society, the quality of the surrounding objects and attributes they distinguish and the way the human beings express their emotions and describe the events. In this paper, the metaphors and idioms with conjunction “как” (“like”) in Russian language are studied and compared with Turkish language. The aim of this work is to demonstrate the differences and similarities between the perception of the outside world by two nations.

Keywords: *Cultural Linguists, Comperative Cultural Linguistics, Russian Language, Turkish Language, Idioms, The Relationship Between Language and Culture*

Giriş

En genel tanımıyla insanın kendisini ifade etmek için kullandığı en temel iletişim aracı olan dil, duygu ve düşünce hazinesinin dile getirilmesidir. Kültür ise bir toplumun maddi ve manevi olarak ortaya koyduğu değerler bütünüdür. Dil kültürü beslerken bir yandan da kültürle beslenir. Maddi ve manevi kültürel değerlerin oluşmasında ve aktarılmasında dilin büyük bir rolü vardır. Bu bağlamda milli kültürün temel bir unsuru olan dil ve kültür arasında sıkı bir ilişki olduğu aşikârdır. Dilbiliminde bu ilişki disiplinlerarası bir alan olarak XX. yüzyılın sonlarına doğru oluşmaya başlayan dil ve kültür etkileşim ilişkisi üzerine odaklanan kültürdilbilim tarafından incelenmektedir.

Kültürdilbilimin gelişimi iki dönem içerisinde ele alınmaktadır. Buna göre, birinci dönem kültürdilbilimin temellerinin atıldığı ünlü Alman düşünür, dilbilimci W. Humboldt’un çalışmalarında ortaya konan dönem olarak ele alınmaktadır. W. Humboldt çalışmalarında dil ile kültür arasındaki ilişki konusuna geniş yer vermiş ve bir ulusun dilinden o ulusun kültürüne ve dünya görüşüne inilebildiğini savunmuştur (Ramışvili 2000: 7). Bu görüş XIX yüzyılda, ikinci dönemi oluşturan, Alman bilim adamları Grim kardeşlerin, Rusya’da ise XIX. yüzyılın 60-70’li yıllarında F.İ. Buslaeva, A.N. Afanasyeva, A.A. Potebni’nin çalışmalarında ortaya koyulmuştur. XIX. yüzyılın ikinci yarısında dilbiliminde ortaya çıkan ve dilin kendi kanunlarına göre geliştiğini, gerçeklikle ilgili her şeyin tamamıyla söylemle inşa edildiğini ve gerçekliğin dışarıda nesnelere değil dilde saklı olduğunu savunan yapısalılık yaklaşımı ile birlikte dil ve kültür üzerine odaklanan konular ikinci plana itilmiş, dilin bütün olguları sözdizimi çerçevesinde incelenmiştir. Dilbiliminde bağımsız, disiplinlerarası bir alan olarak kültürdilbilimin ortaya çıkışı XX. yüzyılın 90’lı yıllarında V.N. Teliya, Y.S. Stephanov, A.D.Arutyunova, V.V. Vorobyov, V. Şakley, V.A. Maslova

gibi bilim adamlarının çalışmaları sayesinde olmuştur. V.A. Maslova, bu dönemin kültürdilbilim için üçüncü dönem olarak ayrılabilceğini savunmaktadır (Maslova 2004: 28). W. Humboldt’un çalışmalarının odak noktasını oluşturan antropolojik paradigmanın dilbiliminde yeniden yer almasıyla birlikte insan-kültür-düşünce geni altında oluşan kltroloji, etnoloji, sosyoloji, ülke dilbilim, toplum dilbilim gibi insan odaklı bilimler arasında kltrdilbiliminin yeri de tartışılmaya başlanmıştır. V.A. Maslova yukarıda sayılan bilimler arasındaki ayrımı şu şekilde ortaya koymaktadır: ‘‘Sosyoloji dil ve toplum arasındaki etkileşimi günümüz bilgileri doğrultusunda incelerken, etnoloji bunun için tarihi materyalleri baz alır. Kültürdilbilim ise milletlerin manevi kültür değerleri prizması ışığında hem tarihi hem de günümüz dilsel gerçekleri inceler’’ (Maslova 2004: 11). Buna göre B.A. Maslova, kltrdilbilimini ‘‘dilbilim ve kltrbilimin keşiştiği noktada ortaya çıkan, milletlerin dillerinde yer edinen ve dillerine yansıyan kültür anlamlarını inceleyen bir bilim dalı olarak görmektedir (Maslova 2004: 28).

Günümüzde kültürdilbilim içerisinde beş temel alan oluşmuştur:

1. Ayrı, sosyal bir grubun ya da milletin belirli bir dönem içerisinde kltrdilbilimsel açıdan incelenmesi;
2. Belirli bir zaman dilimi içerisinde milletlerde meydana gelen kltrdilbilimsel değişimlerin incelenmesi;
3. Farklı ancak birbiriyle bağlantılı milletlerin kltrdilbilimsel oluşumlarını inceleyen kıyaslamalı kültürdilbilim;
4. lke dilbilimsel sözcüklerin oluşturulmasıyla ilgilenen kltrdilbilimsel leksikoloji;
5. İki ya da daha fazla dili karşılaştırmalı olarak inceleyen karşılaştırmalı kültürdilbilim.

Yeni gelişmekte olan bu alan günümüzde birkaç çalışma ile sınırlı kalmıştır. Bu çalışmalardan en ilgi çekici olanı M.K. Golovanskaya’nın Rus dilini konuşan ve kültürüne sahip bir Rus’un gözünden Fransız mantalitesini incelendiği ‘‘Bir Rus’un bakış açısıyla Fransız mantalitesi’’ adlı çalışmasıdır.¹ M.K. Golovanskaya bu çalışmasında kader, tehlike, başarı, ruh, düşünce, vicdan gibi isimlerin iki kültür üzerindeki kullanımlarını analiz etmiştir. Karşılaştırmalı kültürdilbilim farklı dillerin temsilcilerinin dış dünyadaki olguları nasıl algıladıklarını, bu olguların dile yansımasındaki benzerlik ve

¹ M.K. Golovanskaya. Frantsuzkiy mentalitet s toki zreniya nositelya russkogo yazıka. M.: Dialog MGU, 1997. S. 279.

farklılıklarını ortaya çıkarmamıza bunun ötesinde farklı kültürlerin temsilci-temsilcilerinin mantalitelelerini, dünyayı nasıl algıladıklarını ve hissettiklerini anlamamıza yardımcı olmaktadır. Çalışmamızın bundan sonraki bölümünde Rusça ve Türkçe'deki benzetmelerin oluşturulmasında kullanılan kelimeler arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak ele alınacak ve her iki kültür temsilcilerinin dünyayı algılama sürecinde dil ve kültür arasındaki ortak bağlar ortaya konmaya çalışılacaktır.

Rusça ve Türkçede Benzetmeler

Ana dilini öğrenen bir kimse milletin dünya görüşünü, bakış açısını diğer bir değişle milli kültürünü öğrenir. Aynı durum, yabancı dil öğrenen bireyler için de geçerlidir. W. Humboldt, farklı dilleri aynı nesnenin başka bir biçimde aktarımı değil, aynı nesneye olan farklı bir bakış açısı olduğunu savunmuştur (Ramişvili 2000: 8-12). Farklı dillerin, dış olguları farklı öğelerle betimlemesinin sonucunda bir dilde bir sözcük ile adlandırılan nesneyi anlatabilmek için başka bir dilde onu aktarabilecek bir ifade kurmak gerekmektedir. W. Humboldt, dili insan ruhunun bir faaliyeti gibi anlamakta ve bunu energia terimiyle ifade etmektedir. Ona göre, dilde halkın enerjisi ve ruhu gizlenmektedir, çeşitli diller ise aynı cisimlerin farklı betimlemesi değil, o cisme olan farklı bakış açılarıdır (Ramişvili 2000: 22-24). Bir nesneye olan farklı bakış açısı kültürdilbilimin içerisinde yer alan dilsel dünya görüşü kavramına işaret etmektedir. Dilsel dünya görüşü insanın dünyaya bakış açısının dildeki yansımasıdır. Dilbilim alanında yapılan pek çok bilimsel çalışmada ele alınan dilsel dünya görüşü her bir dilin dünyayı nasıl algılayıp yansıttığını, çevresindeki cisim ve olguların hangi niteliklerini ayırt ettiğini, insanın duyu ve olguları nasıl betimlediğini incelemektedir.

İnsan dil yardımıyla kendisini saran çevreyi betimlemeye çalışmıştır. Bunun için dış dünyadaki olguları, objeleri ve bunlar arasındaki ilişkiyi, duyu, his ve düşüncelerini kendisinde çağrışım yapan nesnelere birleştirerek ifadelerini zenginleşmiştir. İnsanoğlu ifadelerindeki zenginliği çeşitli anlamsal nüanslara sahip eş anlamlı kelimelerle aktarabildiği gibi dildeki anlatımı etkili ve söylemi zengin kılmak için benzetmelere başvurmuştur. Benzetme, niteliği anlatılmak istenen nesnenin veya varlığın başka bir nesneye ya da varlığa dayandırılarak onunla olan benzerliğin ortaya konarak anlatılmasıdır (Sev 2012: 994). Farklı tipolojilere ve birbirinden oldukça farklı kültürlere sahip diller arasındaki benzetme yöntemleri kimi dillerde aynı şekilde ifade edilebilirken, kimi söylemler her dilde kendine özgü şekillerle ortaya konabilmektedir. Türkçe'de bu ifade yönetimi daha çok benzetme edatı "gibi" ile yapılmaktadır: ateş gibi, barut gibi, çiçek gibi vs. Dilimizde olduğu gibi Rusça'da da kimi benzetmeler "gibi" anlamına gelen "как" açıklama bağlacıyla yapılabilir. Çalışmamızda

“gibi” edatı kullanılarak Rusça’da ve Türkçe’de oluşturulan hangi benzetmelerin aynı sözcükler kullanılarak aktarıldığı, hangilerinin ise birbirinden ayrıldığı ortaya konacaktır. Bunun yanında insan ve dil ilişkisini ortaya koymaya çalıştığımızdan ötürü iki dildeki benzetmeler “insan” imgesi çerçevesinde incelenecektir yani iki farklı dilde insanın hangi nesne ve varlıklarla benzeştirildiği ele alınacaktır.

İnsan ruhuyla, karakteriyle, sahip olduğu duygu, düşünce, fikir ve hareketlerle varlık olarak dünyanın merkezinde yer almaktadır. Sadece bir iletişim aracı değil, duygu ve düşüncelerimizi aktarıp ifade edebileceğimiz bir araç olan dili kullanan insan hakkında daha çok bilgiye sahip olabilir, bu bağlamda farklı kültür ve mantalitelere sahip milletlerden yola çıkarak insana bakış açılarını anlamaya çalışabiliriz. L.A. Lebedeva insanı betimlemek için kullanılan sözcükleri ya da dilde kalıplaşmış ifadeleri 16 alanda incelemiştir. Bunlar: dış görünüş (*волосы мягкие как шёлк, чёрные как смоль*), fiziksel özellikler (*сильный, как бык, ловкий как объезьяна*), kişinin fizyolojik durumu (*горячий как печка, свежий как огурчик*), fiziksel hareketlilik (*глотать как акула, подпрыгивать как мячик*), hareketlilik-hareketsizlik (*нестись как метеор, стоять как столб*), kişisel-ahlaki-iş özellikleri (*хитрый как лиса, аккуратный как немец*), yetenek-beceri (*плавать как рыба, нырять как утка*), davranış (*вести себя как скотина, держаться как хозяин*), insanlar arasındaki ilişki-duygu (*обращаться как с маленьким, убить как собаку*), zihinsel kapasite (*глупый как ребёнок, умный как бес*), konuşma eylemi (*шипеть как змея, орать как оглашённый*), his-durum (*ржать как лошадь, хохотать как безумный*), yaşam tarzı (*жить как барин, жить как дикарь*), çalışkanlık-tembellik (*работать как лошадь, как муравей*), fakirlik-zenginlik (*беден как церковный мышь, нищий как Иов*), düşünce-duygu-hayal (*помнить как в тумане, блеснуть как молния*) (Maslova 2004: 144). Bu bağlamda, biz de V.A. Maslova’nın çağrışım yoluyla Rus dilinde benzetmeler için en çok kullanılan kelimeleri ortaya çıkarmak için Rus öğrenciler arasında yaptığı deney araştırmasında yer alan kelimelere dayanarak bunların Rus dilindeki kullanımlarını gözler önüne sererek Rus dilindeki benzetmeleri Türkçe ile karşılaştırıp ifade açısından iki dil arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koymaya çalışacağız. Benzetmelerin kullanımları açısından iki dil arasındaki benzerlik ve farklılıkları öncelikle hayvan adları kullanılarak yapılan benzetmeleri inceleyerek başlayalım. Yüzyıllar boyunca farklı hayvan çeşitleriyle iç içe bir yaşam sürdüren insanoğlu hayvanlarla yakın temas halinde yaşamış, ancak her bir halk hayvanlarla olan bu yakın teması kendine özgü bir şekilde algılayarak düşüncelerini dile yansıtmıştır.

Rus mantalitesi sözlüğünde “köpek” insan dostu, sadık, yardımsever, bağlı, içten ve söz dinler olarak tanımlanmasının yanı sıra kızgınlığın sembolü, atası kurtların kötü özelliklerine sahip, intikamcı, acımasız bir

hayvan olarak da tanımlanmaktadır (Kolesov vd. 2014: 279). Bu varlığa olan hem olumlu hem de olumsuz bakış açısı dildeki ifadelerle iki yönden de yansımıştır. Bu varlığın öncelikle dildeki kaba ifadelerde nasıl yer aldığına bakalım. Yiyeceğini elde etmek için hayvanın çok çalışması gerektiği durumu ve doğası gereği olan korkutucu öfkesinin dile yansımaları olumsuz olmuştur. Rus dilinde köpek kelimesi ile oluşturulan benzetmeler genel olarak yorgunluk, çok çalışma eylemleri ile kızgınlık duygusunu ifade ederken oluşturulmaktadır. Bu bağlamda Rusça'da “работать как собака” (köpek gibi çalışmak), “уставать как собака” (köpek gibi çalışmak), “злой как собака” (köpek gibi kızgın olmak) benzetmelerine rastlamaktayız. Metin içerisindeki kullanımlarına bakmak için aşağıdaki örnekleri inceleyelim:

Интересно, а что такое депрессия, я вот лично уже не помню, что такое отдых, устаю как собака, но депрессии всё нет. [Что сейчас модно? (форум) (2005.06.07)]

Пьяница был, злой, как собака, мрачный, никого не любил, над матерью издевался, но мы зато из-за этого были сообща, ведь правда? [Алексей Славовский. Большая Книга Перемен // «Волга», 2010]

Bu negatif anlamların dışında Rusça'da “köpek” kelimesi yukarıda da belirtildiği gibi olumlu anlamlara da sahip olabilmekte sadık, akıllı, gibi kelimelerle çağrışım yapılabilmekte ve benzetmeler de bu doğrultuda kurulabilmektedir:

Можно я её возьму на минутку? — вежливо спросила Дуня, умная, как собака (семь языков и высшая математика). — Надо кое-что снять с неё. [Людмила Петрушевская. Маленькая волшебница // «Октябрь», 1996]

У Аббаса и впрямь нет детей от Сони. Зато племянник, Ислам, предан ему как собака [Александр Иличевский. Перс (2009)]

Daha öncede ifade edildiği üzere Rus dilinde “köpek” kelimesiyle yapılan benzetmeler olumsuz anlama sahip olsalar da Rus Dilinin Ulusal Sitesi (National Korpus of Russian Language) adlı siteden “köpek gibi” ifadesini aradığımızda bu ifadenin dildeki kullanımları arasında olumlu bir söylem olarak dilde kullanıldığı da gözlemlenmiştir. Adı geçen site üzerinden “köpek gibi” ifadesi 200 ayrı cümle içerisinde incelenmiş söz konusu kelimenin çoğunlukla hangi benzetmeler içerisinde Rus dilinde kullanıldığı aşağıdaki şekilde verilmiştir:

Olumsuz anlamda kullanılanlar:

Köpek gibi çalışmak, köpek gibi yorulmak, köpek gibi kızgın, köpek gibi yaşamak, köpek gibi peşinden gitmek, köpek gibi peşinden koşmak, köpek gibi

Olumlu anlamda kullanılanlar:

köpek gibi akıllı, köpek gibi sadık

<i>bakmak, köpek gibi gebermek, köpek gibi üşümek (donmak), köpek gibi ısırarak</i>	
---	--

Türk kültüründe de köpekler insanların sadık dostu olarak adlandırılırlar da “köpek” kelimesiyle yapılan benzetmeler Türkçe’de her zaman olumsuz bir anlam kazanmaktadırlar. Örneğin, köpek gibi sadık, köpek gibi akıllı gibi Rusça’da olumlu anlamda söylenebilecek benzetmelerin Türkçe’de olumlu bir söylem gibi kullanılması mümkün değildir. V.A. Maslova bunun her halk ve kültür için var olan çağrışımlara bağlı olduğunu, Rus dilinde “köpek” kelimesinin bazı olumsuz kullanım alanları dışında “köpek gibi kalbi olmak, köpek gibi sadık (köpek sadakati) gibi olumlu anlamlara da sahip olabildiğini, bu varlığın algısının ise Müslüman ülkelerde dini kültürle alakalı ve genel olarak olumsuz olduğundan dildeki kullanımlarının da olumsuz olarak yansıdığını bildirmektedir (Maslova 2004: 54). Türkçe’de “köpek gibi” ifadesiyle yapılan benzetmeleri de genel olarak şu şekilde sıralayabiliriz: *köpek gibi sevmek, köpek gibi çalışmak, köpek gibi aşık olmak, köpek(ler) gibi kıskanmak, köpek gibi havlamak, köpek gibi sadık..* Tüm bu benzetmeler Türkçe’de ifadeye kuvvetlendirme anlamı katmakla birlikte çoğunluğu kaba bir söyleme sahiptir. Sözkonusu durum Rus dili içinde geçerli olabilmektedir. Kalıplaşmış hale gelen kimi benzetmeler (köpek gibi çalışmak, keçi gibi inatçı) “çok, aşırı derecede” anlamlarına sahip olabilmekte, benzetilen durumun benzeyen varlığa olan yakınlığından çok pekiştirme, ifadeyi güçlendirme anlamları ön plana çıkmaktadır (Lebedeva 2011:7).

Şimdi ise her iki dilde de aynı ifadeyi veren ancak bunun ortaya konulması esnasında aynı ya da farklı varlıklarla ifade edilen benzetmelere bakalım:

Rusça	Türkçe
Eşek gibi inatçı (упрямый как осёл)	Keçi gibi inatçı Katrır gibi
Arı gibi çalışkan Karınca gibi çalışkan At gibi çalışkan (трудолюбивый как пчела, муравей, лошадь)	Arı gibi çalışkan
Boğa gibi sağlıklı (Здоровый как бык)	-
Tilki gibi kurnaz (хитрый как лиса)	Tilki gibi kurnaz
Köpek, kurt gibi aç (olmak) (Голодный как собака, волк)	Kurt gibi aç (olmak)
Karga gibi meraklı Kedi gibi meraklı (любопытный как ворона, кошка)	Kedi gibi meraklı

At gibi gülmek (kişnemek) (ржать как лошадь)	At gibi kişnemek
--	------------------

Yukarıda da görüleceği üzere inat kelimesi için Rusça’da eşek “ocēл” kelimesi kullanılırken, Türkçe’de inat üzerine yapılan benzetmelerde “keçi” ya da “katır” kelimeleri kullanılmaktadır. Rus mantalitesi sözlüğünde “eşek”, söyleneni mekanik bir araç misali yerine getiren, hareketleri ağır, söz dinleyen fakat inatçılığı ve dik başlılığıyla sinir bozan bir varlık olarak ifade edilmektedir (Kolesov vd 2014: 569). Çalışkanlık kelimesi “arı”, “karınca” veya “at” kelimeleriyle Rus dilinde pekiştirilirken, Türkçe’de çalışkanlık “arı” ile özdeşleştirilmektedir. Kurnazlık kelimesi hem Rusça’da hem de Türkçe’de “tilki” olmak üzere aynı hayvanın kullanımıyla ifade edilmekte tilkinin algılanması her iki dilde de örtüşmektedir. Rus masallarında da geniş bir yere sahip olan tilki sadece kurnaz ve becerikli özellikleriyle değil güzel ve tüylü kalın kuyruğu ile de yer bulabilmektedir. Sağlıklı kimse Rusça’da güçlü ve kendini savunma yeteneğine sahip “boğa” kelimesiyle pekiştirilmektedir ve ifade edilen benzetmeye olumlu bir anlam katmaktadır. Türkçe’de ise sağlık benzetmesi “domuz” kelimesiyle yapılabilmektedir. Kolay kolay hastalanmayan ve güçlü olarak kabul edilen domuz kelimesiyle yapılan benzetmeler (domuz gibi) dilde ifade edilirken genel olarak olumsuz bir söyleme bürünmektedir. Bu durumunun nedeni aynı köpek kelimesinde olduğu gibi kültürel ve dini etkenlere bağlanabilir. Türkçe’de kişinin sağlıklı olduğu Rusça’daki gibi bir hayvan adıyla değil insana sağlık, güç, direnç vermesinden dolayı turp (turp gibi) kelimesi ile aktarılabilmektedir. Türkçe’de kalıplaşmış olan bu ifade gibi Rusça’da da deyimleşmiş ve sağlıklı, canlı bir dış görünüme sahip, dinlenmiş, kendini iyi hisseden kişilerin kullandığı ya da benzeri kişiler için kullanılan bir nevi “turp gibi” ifadesiyle de benzerlik gösteren “как огурчик” (salatalık gibi) ifadesi kullanılmaktadır:

Вот тебе больной, делай что хочешь, но чтобы был как огурчик, а я в приемник побежал. [Влада Валеева. Скорая помощь (2002)]

Hayvanlarla yapılan benzetmelerden sonra insan vücudunu tanımlamak için yapılan benzetmelere göz atalım. Yeryüzündeki tüm insanlar dış görünüş bakımından benzemekte ancak dış dünyayı algılayışları itibarıyla aynı dış özellikler farklı dillerde kimi zaman değişik kimi de aynı şekillerde aktarılabilmektedir. Rusça ve Türkçe arasında benzerlik gösteren bu örneklerden bir kaçına bakalım:

Rusça	Türkçe
Волосы мягкие как шёлк	İpek gibi yumuşak saçlar
Волосы чёрные как смоль, как уголь (zift, kömür gibi kara saçlar)	-
Лицо круглое как блин (как луна) Круг (ay) gibi yuvarlak yüzü	Yüzü ay gibi (şeklinden çok güzellik için ifade edilmekte)
Зубы как жемчужины, сахар, как у лошади Dişleri inci gibi, şeker gibi (bembeyaz anlamında), at gibi	İnci gibi dişler, at gibi dişler
Голова круглая как арбуз	Kafası karpuz gibi kocaman
Высокий как тополь (как жираф)	Kavak (zürafa) gibi uzun
Глаза черные как агат (смоль, смола, ночь, угольки, уголья) akik taşı, zirf, reçine, gece, köz gibi karai kömür gözler	Zeytin gibi, gece gibi, kömür gibi kara gözler

İnsan vücudunu ya da dış görünüşünü tanımlamak için yapılan benzetmelere baktığımızda genel olarak hemen hemen aynı kelimelerin kullanımıyla benzetmelerin ifade edilebildiğini görebiliyoruz: inci gibi dişler, kavak (zürafa) gibi uzun, ipek gibi saçlar. Ufak çaplı fark gösteren benzetmeler ise olumsuz bir anlama sahip “kafası karpuz gibi yuvarlak” ifadesinin, Türkçe’de genel olarak “kafası karpuz gibi (kadar kocaman)” şeklinde aktarımıdır. Ruslar daha çok şekil üzerinde dururken, Türkler hacmine vurgu yapmaktadırlar:

— *Голова вся на шишках, круглая, как арбуз, и такая же темная...* [М. А. Шолохов. Тихий Дон. Книга четвёртая (1928-1940)]

“Yüzü ay gibi” ya da “ay gibi yuvarlak” benzetmeleri Türkçe’de yüzün güzelliğine atfedilmekte yüzün güzelliği ayın şekli ve parlaklığı ile özdeşleştirilmektedir. Rus dilinde ise benzeri bir kullanımın yapılan cümle incelemeleri sonrası genel olarak olumsuz bir anlama sahip olduğu, böyle bir kullanımın biçimsiz yüz hattına sahip kişileri ifade edilirken sıklıkla kullanıldığı gözlenmiştir. “Köpek gibi” ifadesinde olduğu gibi Rus Dilinin Ulusal Sitesi’nde yaptığımız cümle incelemeleri sonucu, 100 cümleden içerisinden “yüz” kelimesi ile yapılan benzetmelerden 10 tanesinin bu olumsuz anlama sahip olduğu saptanmıştır. “Yüzü ay gibi parlıyordu” benzetmesi bu incelemenin dışında tutulmuştur.

Свиноградов приехал к несимметричной даме с лицом, как луна, и начал рассказывать, как он влюбляется: [Юрий Петкевич. Явление ангела (2001)]

*В седле смотрелся ладно, а кривоног ли — того не разглядишь, покуда верхом. Лохматая шапка из лисьих хвостов покрывала его голову, нахлобученная по самые брови, так что казался он огненно-рыжим, как балаганный фигляр. Но лицо из-под этой фиглярской шевелюры глядело совсем не ярмарочное. **Круглое, как луна**, с пухлыми, почти девичьими губами. Узкие глаза почти полностью теряются под тяжелыми веками. Покрутился на своей лошадке, подобрался поближе к председательскому столу. Судья, обвинитель, защитник, секретарь — все как по команде встали. [Елена Хаецкая. Синие стрекозы Вавилона/ Судья неподкупный (1997)]*

Yapılan benzetmeler arasında özellikle durmak istediğimiz nokta “göz” kelimesi ile yapılan benzetmelerdir. Göz bireyin dış dünyayı ve dış dünyanın da bireyi algılama sürecinde faaliyet gösteren en önemli organlarından bir tanesidir. Göze yönelik yapılan benzetmelerin göz renkleriyle ve bu renklerin doğadaki varlıklara olan benzerliklerinden üretildikleri gözlenmektedir. Kara gözlerle yönelik Rus dilinde yapılan benzetmelerde şu örneklerle rastlamak mümkündür: *Zeytin gibi kara gözler, zift gibi kara gözler, gece gibi kara gözler; köz gibi kara gözler...*

Волосы у него были длинные, никогда не чесанные, глаза черные, как две маслины, а [Дмитрий Емец. Таня Гроттер и магический контрабас (2002)]; Лица их были смуглые, носы приплюснутые и губы толстые, глаза чёрные, как смоль, равно как и волосы [Б. Г. Островский. Великая Северная экспедиция (1937)]; И я, подчиняясь моему порыву, наклонилась к ней и нежно поцеловала ее глаза, черные, как ночь, и горящие, как алмазы. [Л. А. Чарская. Записки институтки (1901)]; волосы совсем почти седые, а глаза черные, как угольки, и такие живые, умные и добрые. [Н. С. Лесков. Житие одной бабы (1863)]

Türk kültüründe olduğu gibi Rus kültüründe gözler kalbin aynası olarak kabul edilmektedir. Göze yönelik özellikle de göz renkleriyle “gibi” edatı kullanılarak yapılan benzetmeler kara gözlerde olduğu gibi güzelliği, alımı sergilemektedir. Buna karşılık benzetme olmaksızın söyleme belirli bir anlam yüklemekten tek başına kullanıldığında “kara gözler” Rusça’da olumsuz bir çağrışıma da sahip olabilmekte bu göz rengine sahip insanlar uğursuz, kötü olarak adlandırılabilir. Bunun nedenini Rus mentalitesi sözcülüğünde kara (siyah) kelimesinin karşılığında yapılan açıklamadan anlayabiliriz: “karanlığın, ışısız oluşun, kirin rengi... renk bir yandan ateş ile bağdaş-

tırılırken bir yandan da nefret, hüzün ve ölümü çağrıştırmaktadır” (Kolesov vd 2014: 485). Örnek olarak aşağıdaki cümleyi sunabiliriz: *когда от лагеря к станции шла, встретила одну дуру с ребенком. Какой у вас красивый, говорю, мальчик. Так она что-то пробурчала и кинулась со всех ног бежать, и знаешь почему? Потому что у меня глаза черные, сглажу.* [Владимир Войнович. Замысел (1999)] Bu bağlamda Türk dilinde renkli gözlü kişilerden genel olarak nazar gelebileceği düşüncesi hakimken, Rus kültüründe bu durum bunun tam tersidir (Petrov 2014: 332).

Rus dilinde “как” bağlacıyla, Türkçe’de ise “gibi” edatı ile ifade edilen belli başlı benzetmeleri inceledikten sonra benzetmeler ile sık sık karşılaştırılan ve dilde deyim olarak incelenen ifadeleri ele alacağız. Kimi benzetmeler de deyimler gibi kalıplaşmış söz öbekleri olabilmelerine rağmen kalıp söz olarak kabul edilebilen ve “gibi” edatıyla yapılan benzetmeler en az iki sözcükten oluşan içindeki temel anlamı yitirmeden yeni bir kavramı, durumu, eylemi karşılayan söz öbekleri olarak (tilki gibi kurnaz, abanoz gibi kapkara) karşımıza çıkabilmektedirler (Çokutsöken 1992: 8). Aynı durum Rus dili içinde geçerlidir. Benzetme (otojdestvlenie veya sravnenie) kalıplaşmış söz öbekleri olarak karşımıza çıkabilmektedir: *краснеть как помидор, свежий как огурчик, domates gibi kızarmak, salatalık gibi harika* vs. Rusça’da frazeologizm veya idioma (фразеологизм, идиома) olarak adlandırılan deyimler ise özellikle de “gibi” edatıyla kullanılan ifadeler, deyimleşme eğiliminde olmalarına rağmen gerçek anlamından farklı yani mecaz bir anlam taşıyan çekici anlam özelliğine sahip kelime öbeği olmalarıyla ayrılabilirler (Korkmaz: 1992: 43). Bu bölümde, Rus dilinde как (gibi) bağlacıyla ile yapılan deyimler incelenecektir.

Rusça’da Deyimler

Rus dilinde deyimler “frazeologiya” adı verilen deyim bilim (idiomatik) çerçevesinde incelenmektedir. Rusça’da deyimler ancak bir bütün olarak ele alındığında söyleme belirli anlamlar katan, mecaz anlamlara sahip kalıplaşmış söz öbekleri olarak kabul edilmektedirler. Rusça’da deyimler semantik özellikleri bakımından *deyimsel kaynaşmalar, deyimsel bütünlük, deyim öbekleri, deyimsel ifadeler* olmak üzere dört ayrı alt başlık altında incelenmektedirler. Deyimsel kaynaşmalar (frazeologičeskie sraşenie) deyim anlamının kendisini oluşturan sözcüklerle anlaşılmasının mümkün olmadığını göstermektedir ve kelimelerin sahip oldukları sözcük anlamı dışında farklı bir durumu ifade eden deyimlere işaret etmektedir (бить баклуши – tembellik etmek, очертя голову - düşünmeden). Bu ve benzeri deyimlerin tek başında anlaşılmasına engel olan durum genel olarak dilde kullanılmayan eski kelimelerden (*точить баясы, бить баклуши*), eski gramer yapılarından (*очертя голову, сломя голову*) ve söz dizimi açısından kelimeler arasında belirli bir düzenin olmamasından (как пить дать, шутка сказать) kaynaklanmaktadır. Deyimsel bütünlük (frazeologičeskie edinstva) – bir birinden ayrılmaz kelimelerin kullanımıyla oluşturulan, anlamı ifadeyi oluşturan

kelimelerle uyum gösteren deyimlerdir. Diğer bir deyişle, deyim anlamı kendisini oluşturan kelimelerden oluşmaktadır (*зарыть талант в землю, уйти в свою корлупу*). Deyim öbekleri (frazеологические сочѐтания) – deyim içerisinde, yalnızca belirli bir ifadeyle kullanılan veya bu ifadenin dışında da serbestçe kullanılabilen kelimelerden oluşan deyimlerdir (*скалить зубы, крошечный ад*). Deyimsel ifadeler ise, ifade olarak kalıplaşmış, fakat her kelimesi tek başına kullanılabilen ve gerekli durumda yapısında değişiklik yapılabilen kalıplaşmış ifadelerdir (*любви все возрасты покорны, волков бояться- в лес не ходить*) (Şanskiy 1987: 75-78). Bu bağlamda Rus dilinde “как” bağlacıyla oluşturulan deyimler yukarıdaki dört gruba göre ayrıldıktan sonra anlamları incelenmiş ve hangi ifadelerin Türk dilindeki deyimlerle benzerlik gösterildiği saptanmıştır. Yapılan sözlük taraması sonucu Rus dilinde “как” bağlacıyla oluşturulan deyimlerin sayısı 43 olarak belirlenmiştir. N.M. Şanskiy’nin anlam açısından dört gruba ayırdığı deyimlerin ayrımı tarafımızdan aşağıdaki şekilde yapılmıştır. Buna göre birinci gruptakiler tek başına anlaşılabilen, ikinci gruptakiler sahip oldukları kelimelerden verilmek istenen anlamın anlaşıldığı deyimleri, üçüncü gruptakiler ayrılmaz bir bütün olarak kullanılan ve son gruptakiler ise morfolojik yapısında değişiklik yapılabilen deyimleri oluşturmaktadır.

Deyimsel kaynaşmalar	Deyimsel bütünlük	Deyim öbekleri	Deyimsel ifadeler
как аршин проглотил; как сыр в масле кататься; как по маслу идти (течь); как об стенку горохом; как ветром сдуло; один как перст; все как один; как сельдей в бочке	как воды в рот набрал; чувствовать себя как рыба в воде; как снег на голову; видно как на ладони; как две капли воды; как в воду глядел; дождь льётся как из ведра; как в воду канул; сидеть как на иголках; как огня бояться; как вода сквозь пальцы; молчать как рыба; как с гуся вода; как в воду опущенный; как водой смыло; как за каменной стеной	как убитый спит; как угорелый бегать (носиться); как вкопанный встал (остоновился); вскочить как ужаленный; деньги как вода; как курица лапой; гол как сокол; ясно как день; как гром среди ясного неба; как дважды два четыре; как попало; как раз; как на подбор как ни в чём не бывало	как кошка с собакой жить; вертеться (крутиться) как белка в колесе; как сквозь землю провалились; знать как свои пять пальцев; бережь как зеницу ока;

Gruplara ayırdığımız deyimler aşağıda birebir çevirileri, anlamları ve varsa Türkçe karşılıkları ile birlikte sunulacaktır.

Birinci gruptaki deyimler:

Ruscası	Birebir cevirisini	Anlamı	Türkçe karşılığı
как аршин проглотил	arşin yutmuş gibi	doğal olamayacak derecede dik durmak	baston yutmuş gibi
как сыр в масле кататься	yağdaki peynir gibi gitmek	refah içinde, iyi bir şekilde yaşamak	bir eli yağda bir eli balda olmak
как по маслу идти (течь)	yağ gibi gitmek (akmak)	işlerin iyi gitmesi anlamında kullanılır	yolunda gitmek
как ветром сдуло	rüzgar esmiş gibi	çok hızlı gidip gözden kaybolan kişi/nesne için kullanılır	rüzgar gibi geçmek
как об стенку горохом	duvara bezelyeyle vurmak – duvarı aşmaya çalışmak	kimseyi dinlemeyen, inatçı, söyleneni anlamamakta direnen kişileri anlatmak için kullanılır	duvar gibi (duvara laf anlatmış gibi)
один как перст	baş parmak gibi tek	kişinin yalnızlığını belirtmek için kullanılır	tek başına
все как один	herkes bir bütün gibi, istisnasız herkes	bir işi topluca yapan gruplar için kullanılır	(bir ağızdan)
как сельдей в бочке	fiçidaki sardalyalar gibi	çok sıkışık ve kalabalık bir yeri anlatmak için kullanılır	balık istifi gibi

Rus dilinde ‘‘kak’’ (gibi) bağlacı kullanılarak oluşturulan deyimlerden en ilgi çekici olanları peynir, yağ ve bezelye kelimelerinin geçtiği deyimlerdir. Bunların nasıl meydana gelmiş olabileceğine bakacak olursak inek sütünden yapılan yağ ve peynir köylülerce refahı sembolize eden ve kişinin işini kolaylaştıran elementler olarak kabul edilmiş böylelikle ‘‘yağ’’ kelimesi ile oluşturulan deyimler ortaya çıkmıştır (Kolesov vd, 2014: 429). Duvara laf anlatmak şeklinde çevirebileceğimiz ‘‘duvara bezelyeyle vurmak’’ deyiminin ortaya çıkış süreci için en yaygın bilinen hikaye şu şekilde anlatılmaktadır. Eskiden beri Rus topraklarında oldukça sevilen ve mutfaklarda sıklıkla kullanılan bir sebze olan bezelye, Rus kadınlarınca tek tek ayıklanıp kullanıma hazır hale getirilirdi. Bu sebzeye olan talebin çok olması sebebiyle bezelyeleri elle tek tek ayıklamak kadınlar için de zaman aldığından çalışanlar ihtiyaçları hızlı bir şekilde karşılayabilmek adına bezelyeleri duvara atıp veya çarptırıp içindeki taneleri kolay bir şekilde elde etmenin yöntemini bulmuşlardır. Böylelikle bezelyeleri duvara atan ve bezelye tanelerinin duvar karşısında çaresiz kalıp saçılmalarını, duvarı aşamamalarını gözlemleyenler kendi bildiğinde ısrar eden inatçı, bir şey söylemenin faydasız olduğu, söyleneni kabul etmek istemeyen, anlamayan kişileri bu durumla bağdaştırılmış ve konuşmalarında bu ifadeyi benzeri kişileri betimlemek için kullanmışlardır.

İkinci gruptaki deyimler:

Rusçası	Birebir cevirisı	Anlamı	Türkçesi
как воды в рот набрал	ağızına su almış gibi	inatla suskun kalmak, konuşmamak	ağızını bıçak açmamak
чувствовать себя как рыба в воде	kendini sudaki balık gibi hissetmek	Kendinden emin, rahat hissetmek	kendinden emin olmak
как снег на голову	başına kar yağmış gibi	belenmedik, aniden gelişen olayları ifade ederken kullanılır	damdan düşer gibi
видно как на ладони	avuç içinde görünür gibi aşikar	aşikar, açıkça belli olmak, görünmek, gözükmek	-
(похожий) как две капли воды	iki damla su gibi	birbirine tıpatıp benzeyen kişiler için kullanılır	hık demiş burnundan düşmüş
дождь льётся как из ведра;	kovadan boşalırçasına yağmak	sağanak yağış	bardaktan boşalırçasına yağmak
как в воду глядел	suda fal bakmış da görmüş gibi	önceden tahmin etmek, sanki önceden görmek gibi	-
как в воду канул	suyun içine damlamış gibi	hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolmak	yer yarıldı yerin içine girdi
сидеть как на иголках	iğnelerin üstünde oturmak	tedirginlik duymak, huzursuz olmak	diken üstünde durmak (olmak, oturmak)
как огня бояться;	ateşten korkar gibi korkmak	aşırı derecede, çok korkmak	gölgesinden korkmak
как вода сквозь пальцы;	parmakların arasından kayan su gibi	takipten kolayca kaçan kişi	ortadan kaybolmak
молчать как рыба	balık gibi susmak	suskun kalan kimse	ağızını açmamak
как с гуся вода	ördekten dökülen su gibi	hiçbir şeyden etkilenmeyen, umursamaz, aldırılmaz, kayıtsız kişi için kullanılır	vurdum duymaz kör ayvaz, kulak asmamak
как в воду опущенный	suya bırakılmış gibi	üzgün, keyifsiz, bir derdi olduğu herhalinden belli olan kişileri ifade etmek için kullanılır	Karadeniz'de gemileri batmak; suratından düşen bin parça
как водой смыло	sanki su alıp	birden, anında	-

	götdürdü	ortadan kaybolan kişi için kullanılır	
как за каменной стеной	taş duvarın arkasında gibi	kendini güvenli ve koruma altında hissetmek	-

Bu gruptaki deyimlere bakıldığında balık ve su kelimelerinin yoğun olarak kullanıldıkları görölmektedir. Rus mantalitesi sözlüğünde balık yüzgeci olan soğukkanlı bir hayvan olarak nitelenmesinin yanı sıra derinliğin, gizemin, suskunluğun (*молчать как рыба*) ve aynı zamanda suda kendisini çok rahat hissetmesinden ötürü becerikliliğin (*как рыба в воде*) sembolü olarak betimlenmektedir (Kolesov vd 2014: 198). Su ise Rus insanları için her zaman önemli bir yere sahip olmuş, Ruslar yerleşim yerlerini nehir, dere, göl, deniz kenarlarında kurmaya özen göstermişlerdir. Hristiyanlık öncesi dönemde su yaşamın, sağlığın, bereketin, temizliğin kaynağı sayıldığı gibi ölümlerin ve ölümün kol gezdiği alanları da temsil edebilmekteydi. Su aynı zamanda geleceği görme aracı olarak da kullanılmaktaydı. Tüm bunların ışığında suyun Slav halklarından biri olan Ruslar için önemli bir yere sahip olması sonucunda bunun dile yansıdığı açıkça görölmektedir. Suyun ölümcül gücü (*как водой смыло, как в воду канул*) ile gizemli, geleceği gösteren yanının (*как в воду глядел*) dildeki ifadelere de yansiyarak deyimlerde yer bulduğunu görüyoruz. ‘‘Ördek’’ kelimesi kullanılarak meydana gelen deyim ise, ördeklerin deri tabakalarının yağ ile kaplı olması sebebiyle tüyelerinin su geçirmemesi ve bunun halk tarafından gözlemlenmesi sonucu ortaya çıkmış, tüyelerin üzerinde suyun kayarak kaybolması vurdumduymaz, umursamaz, kendi çıkarını düşünen kişilerle özdeşleştirilmiştir (Kolesov vd, 2014: 189).

Üçüncü gruptaki deyimler:

Ruscası	Birebir ceviri	Anlamı	Türkcesi
как убитый спит	ölü gibi uyumak	derin uyumak	ölü gibi uyumak
как угорелый (бегать, (носиться))	yanmış gibi koşmak	hareketleri düzensiz, alelacele koşuşturmak	-
как вкопанный (встал, остановился)	kazık gibi (yerinde çakılı durmak)	şaşkınlıktan ve beklenmedik bir olay karşısında hareket edememek, hareketsiz kalmak	yerinde mıhlı gibi kalmak olduğu yere çivi gibi çakılmak
(вскочить, встать) как ужаленный	sokulmuş gibi (kalkmak, fırlamak)	sniden, birden	-
деньги как вода	su gibi para	paranın kolay harcanıp	su gibi para

		gittiğini ifade etmek için kullanılır	(harcamak)
как курица лапой	tavuk ayağı gibi (tavuk ayağıyla yazılmış gibi)	özensiz ve anlaşılmaz yazılar için kullanılır	karman çorman
гол как сокол	koçbaşı ² gibi çıplak	kişinin fakir, yoksul olduğunu belirtmek için kullanılır	-
ясно как день	gün gibi belli	açık, aşikar, belli durumları belirtmek için kullanılır	gün gibi aşikar
как гром среди ясного неба	açık havanın arasından gelen bir gök gürültüsü gibi	beklenmedik bir haber, felaket	pat diye
как дважды два четыре	iki kere ikinin dört ettiği gibi	Açık, aşikar, belli durumları belirtmek için kullanılır	iki kere iki (nasıl) dört ediyorsa
как попало	nasıl isabet ederse	bir işin rastgele, özensiz, dikkatsiz yapıldığını ifade ederken kullanılır	rastgele
как раз	özellikle, tam da, tam tamına	bir şeyi vurgulamak isterken ya da kıyafet vs. tam olarak uyduğunu belirtmek için kullanılır	-
как на подбор	seçilmiş gibi	iyi derecede birbirine benzer, ortak özellikleri olan,	-
как ни в чём не бывало	hiçbir şey yokmuş, sanki hiçbir şey olmamış gibi	hiçbir şey olmamış, meydana gelmemiş gibi anlamında kullanılmaktadır	-

Bu gruptaki deyimlere bakacak olursak genel olarak birçoğunun yapılan gözlemlerin sonucu olarak meydana geldiklerini ve bu şekilde ortaya çıktıklarını söyleyebiliriz. Örneğin, arı, yılan benzeri bir hayvan tarafından sokulmuş bir insanın hareketleri birden bire ansızın bir eylem gerçekleştiren kişilerin hareketleriyle özdeşleştirilmiş, yine aynı şekilde ölü gibi uyumak, kazık gibi yerinde çakılı kalmak, su gibi akıp giden para deyimleri de gözlemler sonucu dilde hayat bulmuşlardır. Gün gibi aşikâr, açık bir günde ortaya çıkan gök gürültüsü gibi deyimler de doğa olaylarının yaşamdaki

² Koçbaşı - genellikle birkaç kişi tarafından elde taşınarak; vurarak kapı kırmaya, aralamaya ya da duvar yıkmaya yarayan silah

gerçeklerle bağdaştırılmasıyla ortaya çıkmışlardır. Fakir, yoksul kimseler için kullanılan гол как сокол deyiminin ortaya çıkışı ile ilgili birkaç tez bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi, eskiden kullanılan ve artık *таран* kelimesi olarak geçen bir silah olan *сокол*, ucu demirle kaplı koçbaşı veya güzle kaplanan kütüklerle kapı ve duvarları yıkmak için Rus askerleri tarafından savaşlarda kullanılırdı. Belirtmek gerekir ki bu kelimenin сокол gibi aynı şekilde yazılan, vurgusu ilk sesli harfe düşen ve doğan kuşu anlamına gelen сокол kelimesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Çıplak (голый) kelimesi ise sadece insanlar için değil üstü dal ve yapraklardan arındırılmış kütükleri betimlerken de kullanılmaktaydı. Dilbilimci V. Mokienko’ya göre ise, сокол (şahin) kullanımının Fransızca’da şahin anlamına gelen ve bir Fransız silah çeşidine verilen bir ad olan *faucon*’dan geldiği tezini savunmuştur. Böylelikle гол как сокол deyimini yapılan çeviri sonrası silah değil şahin anlamını kazanmış böylece kelimenin vurgusu değişmiş ve гол как сокол (doğan gibi çıplak) olarak telaffuz edilmeye başlanmıştır (Rossiyskaya gazeta: 2008).

Dördüncü grup deyimler:

<u>Rusçası</u>	<u>Birebir çevirisi</u>	<u>Anlamı</u>	<u>Türkçe karşılığı</u>
как кошка с собакой жить	kedi köpek gibi yaşamak	sürekli birbiriyle dalaşıp kavga ederek geçinen kimseler	kedi köpek gibi (dalaşmak)
вертеться (крутиться) как белка в колесе	sincap gibi tekerleğin içinde dönmek	1 koşuşturup durmak, sürekli bir telaş içerisinde olmak 2. Çok çalışmak	-
как сквозь землю провалились	yerin içine düşmek	kişi çok utandığı zaman kaybolmak istediği ya da aranıp da bulunamayan ortadan kaybolan kişi için ifade edilir	sanki yer yarıldı da yerin içine (dibine) girdi
знать как свои пять пальцев	beş parmağı gibi bilmek	çok iyi bilmek	
беречь как зеницу ока	gözünün bebeği gibi korumak	özenle korumak, saklamak	gözü gibi sakınmak

Bu gruptaki deyimlere baktığımızda Rus dilinde *yerin dibine girmek*, *kedi köpek gibi yaşamak (bir biriyle dalaşmak)*, *gözünün bebeği gibi korumak (gözü gibi sakınmak)* gibi Türkçe ile benzer deyimlere rastlamaktayız. Rus dilindeki ‘‘gözünün bebeği gibi sakınmak’’ deyiminin kaynağı dinsel ve tarihsel açıdan ele alınmaktadır. Hristiyanlığa ait kaynaklarda Tanrı’nın çölün ortasında kalan halkını gözü gibi korusu ifadesi yer almaktadır. Eski Slavca bir kelime olan *зеница* kelimesi *зрачок* (göz bebeği) anlamına gelmektedir. Kutsal kitapta kişi için karakteristik olan özellikler Tanrı’ya atfedilmiş gözler vücudun yol göstericisi olarak ifade

edilmiştir. Tarihte ise bazı kavimlerde düşmanlarla mücadele etmek için iyi bir göze sahip olması gereken düşmanın yakalandığı anda etkisiz bırakılmak için gözleri oyulurdu. Söz konusu deyimim gümünüzde kullanılan imgesel anlamı ise insan için önemli olan eşya ya da varlıkların kendi gözü gibi özenle, dikkatle koruması, saklanması olarak dildeki zengin ifadeler arasındaki yerini almaya devam etmektedir (Zaytseva 2010: 17-18, Otkuda pošlo znaçenie. Bereç kak zenitsu oka).

Sonuç

Benzetmeler diğeri bir değışle karşılaştırmalar evrensel ve anlaşılabilir olmalarının yanı sıra her milletin dünyaya olan bakış açısını yansıtan en belirgin söz kalıplarıdır. Çalışmamızda incelediğimiz ifadeler dilin taşıyıcılarının kendilerini çevreleyen olguları nasıl algıladıklarının en belirgin göstergesidir. Dilin taşıyıcısı olan kişide oluşan dünya görüşü, dilsel dünya görüşü kavramı altında zamanla birlikte harmanlanan kültürle beraber dile yansiyarak hayat bulmaktadır. Her zaman ulusal olan dilsel dünya görüşünün temelinde ulusal dil yatar ve tek bir dilin taşıyıcılarının oluşturduğu tüm toplum bilincinde var olur. Dilsel dünya görüşü toplumları çevreleyen dünyanın kafalarının içerisinde nasıl bir yere sahip olduğunu, dünyanın o veya bu topluma göre nasıl şekillendiğini görebilmemiz açısından son derece çarpıcı ve bir o kadar da farklı kültür ve dilleri anlamamız açısından önemlidir.

Amerikalı dilbilimci Eduard Sapir, tüm dillerin iç yapılarının, içeriklerinin tecrübelerden edinilmiş bilgilerden oluşarak aynı olduğunu, yalnızca dış şeklinin farklı olduğunu ileri sürer (Sapir 1993: 193). Gerçekten de dildeki bir takım ifadelerin, kelimelerin farklı kültür ve dillerde çeşitlilik göstermekle birlikte belli noktalarda örtüşerek her bir kültür için klişeleşmiş olduğunu görebiliriz. Yukarıda incelediğimiz örneklerden de yola çıktığımızda dünyada algıladığımız her nesne, durum ya da canlının ifadesinin algıya bağlı olarak farklı dillerde ifade bulunduğunu ve bu ifadelerin değışebileceğini kimi noktalarda ise benzerlikler oluşturabileceğini gördük.

Dildeki benzetmeler bir nesnenin veya varlığın başka bir nesne veya varlıkla karşılaştırılması sonucu meydana gelmektedir. Karşılaştırmalar içinde benzerlik ve farklılıkları barındırdığından bir anlamda kültürün ayrılmaz bir parçasıdır. Karşılaştırma veya benzetmeler anlaşılır olabileceği gibi ardında anlaşılması güç anlamlar bırakabilmektedir. Bu nedenle kar gibi beyaz, güneş gibi aydınlık vs. gibi bazı karşılaştırma ve benzetmeler ne ka-

dar anlaşılır da olsa kimi karşılaştırmalar açıklama gerektirmektedir. Dünya algısının bir sonucu olarak ortaya çıkan ve dilde yer edinen bu karşılaştırmaları birbirinden farklı iki dil üzerinden karşılaştırmalı analiz yöntemini uygulayarak ortaya koymaya çalıştık. Bu bağlamda, karşılaştırmalı analiz yöntemi hem Rus hem de Türk mantalitesinin gözler önüne serilmesi ve bir nebze de olsa anlaşılabilir olması açısından yol gösterici olmuştur. Karşılaştırma yöntemi konuşmacının duygu, düşünce ve değerlendirmelerini ortaya koyabileceği bir yol olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımından, farklı dil ailesi grubuna mensup Türkçe ve Rusça’nın daha iyi anlaşılabilmesi açısından çalışmamızın ileride karşılaştırmalı kültürdilbilim ya da karşılaştırmalı sözcük ve deyim çalışmalarına ön ayak olabileceğini ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

- BASKO N.V. *Frazeologičeskiy slovar. Poçemu mıy tak govorim?* M.: Ast-Press kniga, 2012.
- ÇOKUTSÖKEN Y. *Deyimlerimiz*. 2. Baskı. İstanbul: 1992.
- Frazeologičeskiy slovar russkogo yazıka*. İzd. 2. isp. i pod. SPb: OOO Viktoria plus, 2013.
- HRNYAK, A. Magičeskie i ritualno obryadovie svoystva vodi v horvatskoy i russkoy frazeologii. Materialı konferensii Voda v Slavyansky frazeologii i paremiologii. Budapeşt, (2013): 123-130.
- KOLESOV, V.V., Kolesova D.V. Haritonov A.A. Slovar Russkoy mentalnısti. V. 2 t. T. P-YA. St. Petersburg: Zlatoust, 2014.
- LEBEDEVA, L.A. *Ustoyçivie sravneniya russkogo yazıka: kratkiy tematiçeskiy slovar*. Moskva: Filinta 2011.
- KORKMAZ, Z. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1992.
- Kültürdilbilim: *Temel Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Gazi, 2014.
- MASLOVA, V.A. Lingvokulturolojiya: uçeb.posobie dlya stud.vıss. uçeb. Zavedeniy. 2-e izd. Moskova: İzdatelsky tsentr ‘‘Akademiya’’, 2004.
- NUMAN, K., Hamit K. *Örneklı Deyim Ve Atasözleri*. Ankara: Kemal, 1998.
- PETROV, V.N. Durnoy glaz: traditsiya, sovremennost, internet / Sila vzglyada v mifologii i ikonografii. Otv. red. i sost. D.İ. Antonov. Moskova: RGGY (2014): 317-355.
- RAMİŞVİLİ, G.V. Humboldt W. İzbrannie trudi po yazıkoznaniyu. M.: OAO İG ‘‘Progress’’, 2000.
- SAPHIR, E. *İzbrannie turdı po yazıkoznaniyu i kulturologii*. Moskva, 1993.

- SEV, Gülsel İ. “Türkiye Türkçesinde gibi edatıyla kurulan benzetmeli anlatımlar”. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish and Turkic*. 7/4. (2012): 499-512
- ŞANSKIY, N.M. ve İvanov . Sovremenniy russkiy yazık. Uçeb. dlya studentov ped. in-tov po spets No 2110 “Rus. ya. i lit.” V 3 ç. Ç 1. Vvedenie, Leksika, Frazеologiya. Fonetika. Grafika i Orfografiya. Moskva: “Prosveşeniya”. 2-izd, 1987.
- ZAYTSEVA, Y.S. Strukturno-semantiçeskie i stilistiçeskie osobennosti frazeologizmov bibleyskogo proishojdeniya v sovremennom russkom yazıke. Spets. Rus. Yazık 10.02.01 Avtoreferat. So. na uç. st. k.f.n. Moskova, 2010.
- ZINOVYEVNA, E.İ., E.E. Yurkov Lingvokulturologiya. Sankt-Peterburg: İzd. “Osipova”, 2006.

İnternet kaynakları

- Gol kak sokol // Rossiyskaya gazeta – Nedenlya No 4589 ot 14 fevralya 2008 <http://www.rg.ru/2008/02/14/koroleva.html> (29.04.2015)
- Otkuda poşlo znaçenie. Bereç kak zenitsu oka <http://www.kakprosto.ru/kak-884498-otkuda-poshlo-vyrazhenie-berech-kak-zenicu-oka#ixzz3YzOnm1Sh> (29.04.2015)
- Şevçuk-Çernogorodova, M.A. Tsvetovaya kartina mira, sozdovaemaya s pomoşyu frazeologiçeskih sredstv russkovo yazıka. http://www.rusnauka.com/9_EISN_2007_Philologia/20876.doc.htm (12.04.2015)